

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
DIN CHIȘINĂU**

Cu titlu de manuscris
CZU: 37.091: 94(=512.161) (043.2)

YELKUVAN FAHRI

**PARTICULARITĂȚILE STUDIERII ISTORIEI
POPOARELOR TURCICE ÎN ȘCOLILE
DIN TURCIA ȘI KÂRGÂZSTAN**

Specialitatea 531.03 – Pedagogie istorică

**Autoreferatul
tezei de doctor în științe pedagogice**

Chișinău, 2015

Teza a fost elaborată în cadrul catedrei de *Pedagogie și Psihologie*
a *Universității Umanitare* din Bișkek „K. Karasaev” din Kârgâzstan.

Conducător științific:

ИМАНКУЛОВ М. К., doctor în științe pedagogice, docent

Consultant științific:

CUZNEȚOV Larisa, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. **ȚVIRCUN Victor**, doctor habilitat, conferențiar universitar
2. **PAPUC Ludmila**, doctor în istorie, conferențiar universitar

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. **COJOCARU Vasile**, președinte, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar
2. **GARȘTEA Nina**, secretar științific, doctor în pedagogie, conferențiar universitar
3. **PETROVSCHI Nina**, doctor habilitat în pedagogie, conferențiar universitar
4. **COJOCARU Victoria**, doctor habilitat în pedagogie, profesor
5. **SOLOVEI Rodica**, doctor în istorie, conferențiar universitar
6. **SILISTRARU Nicolae**, doctor habilitat în pedagogie, profesor

Susținerea va avea loc la **12 iunie ora 14.00** în ședința CȘS D33 531.03-03, *Pedagogie istorică* în cadrul UPS „I. Creangă” din Chișinău, pe adresa I. Creangă1, Sala Senatului. Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca UPS „I. Creangă” și pe pagina WEB CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la _____

Secretar științific al Consiliului

Științific Specializat, doctor în pedagogie,
conferențiar universitar

Garștea Nina

Conducător științific,

doctor în științe pedagogice, docent



Иманкулов М. К.

Consultant științific,

doctor habilitat în pedagogie,
profesor universitar

Cuznețov Larisa

Autor:



© Yelkuvan Fahri

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Secolul globalizării și integrării tendințelor de renaștere a valorilor civilizației umane demonstrează, zi de zi, funcționalitatea principiului unității dialectice și luptei contrariilor. Aceste două tendințe, pe de o parte, se completează și se îmbogățesc reciproc, iar pe de altă parte, vin în contradicție, concurează una cu alta. Fenomenele nominalizate provoacă interesul diferitor popoare și asigură realizarea unor acțiuni integrative concrete de colaborare în domeniul culturii, economiei, sferei spirituale. Scopul final al acestor procese constă în crearea unei societăți contemporane prospere bazate pe rațiunea popoarelor ce posedă aceleași valori, limbă și cultură [1; 5; 6; 10; 21; 24; 34].

Experiența istorică mondială a demonstra că prietenia și colaborarea dintre popoare și state va fi eficientă doar atunci când toți membrii societății, îndeosebi generația tânără, va percepe și va aprecia relațiile interumane în diversitatea, profunzimea și multilateralitatea lor. Aspectul vizat ține și de practica studierii și valorificării sistemului de predare a istoriei popoarelor turcice în școlile din Kârgâzstan și Turcia.

Relațiile de colaborare dintre Kârgâzstan și Turcia sunt prevăzute și se desfășoară în conformitate cu prescripțiile convenției *Prietenia eternă dintre Republica Kârgâzstan și Republica Turcia și Programul strategic Kârgâzstan și Turcia împreună în sec. XXI* [50].

Dezvoltarea interesului generațiilor tinere, din ambele state, pentru studierea istoriei universale din perspectiva cunoașterii și analizei informațiilor privind rădăcinile genealogice și cultura popoarelor scoate în evidență posibilitățile majore de integrare și consolidare a acțiunilor de activizare a schimbului de experiență în variate domenii sociale. Cercetările realizate arată că în documentele politicilor de stat din Kârgâzstan cu privire la studierea istoriei popoarelor turcice, problema nominalizată nu și-a găsit, practic, reflectare. Din acest motiv elaborarea fundamentelor teoretice și praxiologice de studiere a istoriei sunt limitate. Totodată, Turcia, ca stat independent, a acumulat o anumită experiență de studiere și predare a istoriei popoarelor turcice. Constatăm însă că experiența Turciei în sfera instruirii istorice rămâne puțin studiată și valorificată de alte popoare turcice. Acest aspect se referă și la Republica Moldova. Astfel, Centrul de cercetări și lucrări instructiv-metodice din Găgăuzia a elaborat manuale și auxiliarul didactic pentru instituțiile superioare de învățământ la *Istoria poporului găgăuz* (2003), în care se reflectă genealogia, etapele dezvoltării

poporului găgăuz în contextul popoarelor turcice; se elucidează valorile culturale comune, însă Ministerul Educației al Republicii Moldova se mai ocupă încă de studierea și analiza acestora [48; 49].

Printre motivele de actualizare a studierii istoriei popoarelor turcice în școlile din Turcia și Kârgâzstan, pot fi evidențiate următoarele:

- în condițiile schimbătoare ale globalizării și democratizării societății, școala este pusă în fața necesității de formare a deprinderilor comunicării interculturale, inclusiv de formare a personalității tolerante, capabile să interacționeze cu oameni de diferite naționalități;
- posedarea cunoștințelor istorice reprezintă o componentă importantă a culturii generale a omului sec. XXI și o condiție obligatorie a comportamentului social și activismului civic în lumea contemporană;
- studierea și cunoașterea istoriei popoarelor înrudite determină calitatea comunicării și colaborării între oameni.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

Drept repere epistemologice ale cercetării au servit lucrările fundamentale din domeniul pedagogiei istorice, culturologiei, istoriei universale, istoriei popoarelor turcice și istoriei pedagogiei. Cercetările din sfera lingvisticii, arheologiei, istoriei au demonstrat că limba poporului kârgâz și turc au aceleași rădăcinii etimologice (A. Actacmaliev [4], A. Inan [17; 18], I. Kafesoglu [20; 21], Zv. Togan [29; 30], I. Acciura [3], C. Aitmatov [2], A. Alimbecob [5], С.Т.Кляшторный [24], N. Asipova [6], Țrjulasân [35] etc.).

Rolul instruirii istorice, inclusiv aspectele conceptuale și problema experienței de studiere a istoriei popoarelor turcice în școlile din Turcia au fost reflectate în lucrările următorilor cercetători: I. Acciura [3], K. Kaya [22], Я. Кескин [23], N. Asipova [7], M. Safran [26] etc.

Multiple probleme ce vizează colaborarea în domeniul teoriei și practicii pedagogice de studiere și predare a istoriei în școlile din Turcia și Kârgâzstan au fost actualizate de: U. Hallacioglu [31; 32], N. Asipova [6; 7], A. Ормушев [25], A. Alimbecov [5], K. Boobekova [11] etc.

Investigarea situației social-pedagogice în domeniul învățământului și specificul studierii istoriei popoarelor turcice în școlile din Turcia și Kârgâzstan a permis să stabilim insuficiența cercetărilor și elaborărilor științifice. Premisele stabilite au condus la definirea **problemei de cercetare**, care rezidă în necesitatea investigării particularităților studierii istoriei popoarelor turcice în școlile din Turcia și Kârgâzstan.

Activitatea de cercetare este corelată cu planurile tematice și proiectele științifice ale catedrei Pedagogie și Psihologie a Universității Umanitare din Bișkek „K. Karasaev”, Academia Învățământului din Kârgâzstan.

Scopul cercetării constă în stabilirea tendințelor dezvoltării și determinarea bazelor teoretico-aplicative de studiere a istoriei popoarelor turcice în sistemul instruirii istorice din Turcia și Kârgâzstan.

Obiectivele cercetării:

1. Stabilirea particularităților apariției și acumulării cunoștințelor în domeniul istoriei popoarelor turcice.
2. Analiza și studiul istoriei popoarelor turcice în corelație cu determinarea bazelor teoretice și cu etapele dezvoltării sistemului instruirii istorice în școlile din Turcia și Kârgâzstan.
3. Examinarea și descrierea sistemului științifico-pedagogic de studiere a istoriei popoarelor turcice în școlile Turciei la etapa contemporană.
4. Determinarea posibilităților de aplicare în școlile din Kârgâzstan a experienței de studiere a istoriei popoarelor turcice în școlile din Turcia.
5. Elaborarea principiilor și recomandărilor științifico-practice privind studierea istoriei popoarelor turcice pentru școlile din Kârgâzstan și Turcia.

Metodologia cercetării științifice Reperele teoretice sunt reprezentate de idei concepții și viziuni din domeniul culturologiei, istoriei universale, istoriei popoarelor turcice și pedagogiei istorice (V. Acciura; A. Акматалиев; Ч. Айтматов; I. Baltacıoglu; M. Иманкулов; I. Kafesoglu; С. Кляшторный etc.). *Metodologia cercetării* include *metode teoretice*: documentarea științifică, analiza istoriografică, generalizarea, sistematizarea, analiza retrospectiv-diagnostică, descrierea, interpretarea și *metode practice*: observația științifică, experimentul pedagogic, ancheta, analiza cantitativă și calitativă, metoda statistică.

Noutatea și originalitatea științifică se reflectă în următoarele poziții:

- 1) au fost evidențiate particularitățile apariției și formării tezaurului de cunoștințe în domeniul istoriei popoarelor tiuristice; 2) au fost determinate rădăcinile și geneza istoriei popoarelor tiuricice, tendințele și posibilitățile schimbului de experiență în domeniul vizat; 3) a fost analizat și descris sistemul instruirii istorice în școlile din Turcia; 4) au fost stabilite condițiile și posibilitățile studierii istoriei popoarelor turcice în școlile din Kârgâzstan; 5) au fost determinate bazele teoretice, aspectele praxiologice și au

fost elaborate principii și recomandări științifico-practice privind studierea istoriei popoarelor turcice pentru școlile din Turcia și Kârgâzstan.

Problema științifică importantă soluționată în cercetare rezidă în determinarea bazelor teoretice și a aspectelor praxiologice de studiere a istoriei popoarelor turcice în școlile din Turcia și Kârgâzstan, prin stabilirea particularităților și posibilităților aplicării experienței acumulate de școlile din Turcia, ceea ce a condus la formularea și fundamentarea principiilor științifico-practice și a recomandărilor de studiere a istoriei în ambele state.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de: evidențierea și precizarea surselor apariției și dezvoltării tezaurului de cunoștințe în domeniul istoriei popoarelor turcice, inclusiv, de analiza și stabilirea tendințelor studierii istoriei în școlile din Turcia și a posibilităților schimbului de experiență între Turcia și Kârgâzstan în domeniul vizat.

Fundamentele teoretice și principiile științifico-practice vor contribui la consolidarea bazei științifico-metodologice privind studierea istoriei popoarelor turcice în școlile din Kârgâzstan. Aspectele vizate vor asigura aprofundarea și îmbogățirea relațiilor de colaborare științifică în domeniul pedagogiei și învățământului dintre Turcia și Kârgâzstan.

Valoarea aplicativă a lucrării. Conținutul tezei și rezultatele elucidate în lucrare pot fi valorificate în practica realizării activităților de cercetare în domeniul pedagogiei istorice; în cercetarea variatelor aspecte de studiere a istoriei popoarelor turcice în general, inclusiv, în procesul studierii valorilor universale prin intermediul altor discipline ca, de exemplu: limba și literatura maternă, geografia. Materialele studiate și concluziile formulate în rezultatul analizelor, pot fi utilizate în calitate de repere științifice, surse bibliografice în cadrul cursurilor de formare continuă, a seminarelor metodologice în domeniul pedagogiei istorice, metodologiei predării istoriei, destinate studenților și masteranzilor la specialitatea *profesor de istorie*. De asemenea, rezultatele cercetării și, anume, bazele teoretice și aspectele praxiologice pot fi aplicate de către Centrul de cercetări și lucrări instructiv-metodice din Găgăuzia, Republica Moldova, pentru completarea programelor școlare, a manualelor și auxiliarelor didactice la istorie.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere sunt cuprinse în următoarele teze:

1. Studierea surselor apariției și geneza cunoștințelor în domeniul istoriei popoarelor turcice reflectă esența și comunitatea valorilor culturale a Turciei și Kârgâzstanului.

2. Determinarea bazelor teoretice, a aspectelor praxiologice, fundamentarea și elaborarea principiilor științifico-practice, a recomandărilor privind studierea istoriei popoarelor turcice completează sistemul instruirii istorice al Turciei și Kârgâzstanului, contribuind la sporirea eficienței acestuia.

Procesul de instruire istorică în Turcia conține un șir de componente axate pe studierea istoriei universale și a istoriei popoarelor turcice și se desfășoară în baza a două paradigme contemporane:

- instruirea centrată pe personalitatea elevului;
- instruirea cognitiv-constructivistă.

3. Analiza experienței și a colaborării pedagogice în domeniul studierii istoriei în școlile din Kârgâzstan a demonstrat că se observă clar tendința de schimbare a programelor și manualelor școlare în baza includerii principalelor teme din istoria popoarelor turcice.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin intermediul schimbului de experiență între cadrele didactice din Turcia și Kârgâzstan, prin intermediul publicațiilor științifice și seminarelor metodologice în cadrul formării continue a profesorilor de istorie.

Aprobarea rezultatelor științifice a fost asigurată de prezentarea rezultatelor investigației în articole științifice, în analele doctoranzilor și la forurile științifice naționale și internaționale; în ședințele catedrei de Pedagogie și Psihologie a Universității Umanitare din Bișkek „K. Karasaev”.

Publicațiile la tema tezei: 14 lucrări științifice, dintre care 9 în reviste de specialitate și 5 publicații în culegerile materialelor conferințelor naționale și internaționale.

Volumul și structura tezei include adnotarea în limbile română, rusă și engleză, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 151 pagini text de bază, 5 tabele, 3 figuri, bibliografia include 220 titluri și 4 anexe.

Cuvinte-cheie: istoria, istoria popoarelor turcice, popoare turcice, cultura popoarelor turcice, sistemul instruirii istorice, schimb de experiență, colaborare pedagogică, valori universale, pedagogie istorică.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța temei de cercetare; sunt formulate problema, scopul și obiectivele cercetării; se prezintă noutatea și originalitatea cercetării științifice, problema științifică importantă soluționată, semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării; implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării și sumarul comparimentelor tezei.

În capitolul 1, **Tendențele dezvoltării cunoștințelor și experiența studierii istoriei popoarelor turcice în Turcia și Kârgâzstan**, este elucidat tabloul multiaspectual, ce conține etapele dezvoltării sistemului învățământului istoric în Turcia și Kârgâzstan, începând cu timpurile străvechi, când încă nu erau cărți și școli și finalizând cu situația actuală. La popoarele turcice încă până la apariția școlilor a început să se formeze o anumită experiență de studiere și cunoaștere a istoriei strămoșilor și țării. Creația populară orală, în care este concentrată istoria popoarelor turcice, reprezintă un fenomen istoric și cultural multilateral. Componenta acestora enumeră: mituri, legende despre istoria poporului purtător a etnonimului *turc*; opere folclorice, ce reflectă istoria antică comună a popoarelor turcice, cultura genealogiei, monumentele străvechi, scrise în piatră etc. Valorile umane universale nominalizate, într-o anumită măsură, satisfăceau necesitățile poporului în cunoașterea culturii și istoriei, și, treptat, s-au transformat într-un tezaur unic pentru studii și cercetări ale trecutului. În sursele ce reflectau cunoștințele istorice din perioada Imperiului Otoman, istoria generală include mai multe evenimente și etape, începând de la prima ființă umană și până la edificarea imperiului vizat.

Datele istorice privind popoarele turcice se transmiteau din generație în generație sub variate forme: Șeihtname, Autobiografii, Istoria întemeierii orașelor, Saiakhtname etc. În numeroase lucrări istorice se amintește că rădăcinile genealogice ale turcilor își iau obârșia în Asia Centrală. Studiarea istoriei popoarelor turcice se realiza în corespundere cu scopul și sarcinile principalelor *medrese*, a astfel de școli ca: Ânderun, Sâbian, Ruștie etc. Se menționează că în predarea istoriei, în loc de lecțiile de învățare pe de rost, au început treptat să se aplice metode pedagogice progresiste, ca, de exemplu: conversația și expunerea propriei opinii pe marginea evenimentelor istorice/usul-i-djadid [1; 3; 4; 21; 35].

În cei 800 de ani de existență a Imperiului Otoman, conținutul instruirii istorice în medrese reprezenta o sinteză din istoria Islamului și Istoria

Imperiului Otoman. În medrese se aprecia cel mai mult studierea și scrierea istoriei. În școlile Ānderum băieții studiau religia creștină, istoria, religia și cultura popoarelor otomane turcice. Începând cu anii '25 ai sec. al XIX-ea, în școlile *Sâbian* și *Ruștie* au fost introduse lecții sistematice de istorie. Paralel cu istoria statului Otoman se studiau și unele aspecte din istoria lumii/universală. În acest context, era observabilă influența modelului instruirii istorice din Europa, în special al Franței.

În Imperiul Otoman, politica, învățământul inclusiv valorile istorice, depindeau de voința padișahilor. În acest context nu era posibil de realizat unele inovații și schimbări în procesul de instruire privind studierea istoriei popoarelor turcice sau în dezvoltarea sistemului de cercetări științifice în domeniul vizat [9; 10; 13; 21; 37 etc.].

Din a doua jumătate a sec. al XIX-lea în lucrările cu caracter istoric erau reflectate trei paradigme ideologice: *Poporul otoman*, *Umetismul* și *Turcismul*. Prima avea ca scop promovarea unității musulmanilor din Imperiul Otoman în jurul ideii *popor otoman*. După eșuarea acesteia, apare o altă mișcare – Umetismul, care pune accentul pe unitatea Islamului. Mișcarea dată a influențat puternic dezvoltarea învățământului istoric în Imperiul Otoman. Turcismul s-a format ca idee și punct de vedere științific în ultimii ani de existență a Imperiului Otoman. Aceasta a avut o mare influență asupra simplificării limbii turce și studierea istoriei popoarelor turcice de până la islam. Se consideră că primele manuale în domeniul istoriei au apărut în perioada Imperiului Otoman. Printre acestea se numără: *Fezleki Tarihi Osmani* de Ahmet Velic Pașa; *Muhtasar Tarihi Osmani* de Selim sabit Āfendi; *Tarihi Alem* de Suleiman Husni. Concomitent cu manualele se elaborează lucrări ce analizează și comentează conținutul acestora, inclusiv, apar ghiduri metodice, care oferă recomandări de aplicare a manualelor [9; 10; 12; 13; 27 etc.].

Astfel, până la perioada Republicii Turcice, este concretizat conținutul învățământului istoric, iar în baza lui sunt editate manuale, auxiliare didactice și unele publicații științifico-metodice.

În perioada Republicii, sub conducerea lui Atatürk, viziunile, ideile și concepția privind predarea istoriei în Imperiul Otoman au fost minuțios studiate și completate, în baza noilor valori culturale: democrația, umanismul, drepturile omului, toleranța, egalitatea etc.

Direcțiile principale ale acestei concepții rezidă în elucidarea argumentelor cu privire la faptul că turcii sunt un popor destoinic, iar Patria lor Anadolu a fost edificată de turci; contribuția turcilor în apărarea și dezvoltarea

tarea religiei islamice; oglindirea perioadei istorice de până la islam; debarasarea de mituri și completarea manualelor de istorie cu date și informații științifice; reeditarea manualelor în baza acestora și explicarea evenimentelor istorice, a valorilor Republicii Turcia pentru emanciparea poporului turcic. Astfel, studiul istoriei se baza pe concepția Ataturcismului abordată ca fundament istoric. Evident că la începutul epocii Republicii în Turcia se observa o anumită stagnare în studierea importanței și promovării valorilor umane universale. Totodată, democrația, umanismul, drepturile omului și toleranța au început să se dezvolte și să fie valorificate ca repere de bază ale instruirii istorice [37; 38].

În condițiile Kârgâzstanului în perioada sovietică, putem menționa următoarele: în primii ani ai puterii sovietice în legătură cu motivele politico-ideologice cunoscute, în școli nu se studia istoria, inclusiv istoria poporului autohton. Elevii au început a fi familiarizați cu ansamblul de cunoștințe privind istoria și cultura poporului său în baza manualelor elaborate de И. Арабаев și К. Тыныстанов [34; 36; 38].

În conținutul orelor școlare de *Istorie* au fost incluse doar unele date despre popoarele URSS, iar reprezentanții intelectualității kârgâze care abordau problema studierii istoriei și culturii naționale erau supuși unei critici aspre, fiind declarați naționaliști. Disciplina școlară *Istoria Kârgâzstanului* a fost inclusă în planul de învățământ și s-a elaborat programul de studiu al acesteia în 1957. Situația creată a condus la stagnarea gândirii științifico-pedagogice în domeniul cercetării și studierii istoriei autohtone și a popoarelor turcice în Kârgâzstan [14; 16; 25].

În capitolul 2, ***Sistemul științifico-pedagogic de studiere a istoriei popoarelor turcice în școlile de cultură generală a Turciei contemporane***, a fost analizată informația despre studierea istoriei popoarelor turcice și cum este prezentată aceasta în conținutul sistemului învățământului istoric în școlile din Turcia. Conținutul cunoștințelor istorice (Tabelul 2.1) este proiectat în componența următoarelor discipline: *Cunoștințe sociale* (clasele 5-7-a); *Istoria revoluției în Republica Turcia și Ataturcismul* (clasa a 8-a); *Istoria* (clasele 9-10-a); *Istoria revoluției în Republica Turcia și Ataturcismul* (clasa a 11-a) și *Istoria statului contemporan Turcia și Istoria Universală* (clasa a 12-a).

Structura sistemului istoric de instruire în școlile contemporane din Turcia constă din două trepte: învățământul istoric din clasele primare și învățământul istoric din licee [40; 42; 43].

Tabelul 2.1. Sistemul instruirii istorice în școlile din Turcia

Clasele	Disciplina de studiu	Ore (pe anul de studiu)
cl. a 5-a	Cunoștințe sociale	108 ore
cl. a 6-a	Cunoștințe sociale	108 ore
cl. a 7-a	Cunoștințe sociale	108 ore
cl. a 8-a	Istoria revoluției în Republica Turcia și Ataturcismul	72 ore
cl. a 9-a	Istoria	72 ore
cl. a 10-a	Istoria	72 ore
cl. a 11-a	Istoria revoluției în Republica Turcia și Ataturcismul	72 ore
cl. a 12-a	Istoria statului contemporan Turcia și Istoria universală	144 ore

Consiliul instructiv-educativ al Turciei, în domeniul învățământului istoric, se conduce de principiile UNESCO. Esența acestora și concepția de bază sunt orientate spre studierea istoriei universale / a lumii și asupra educației umanismului și toleranței, limitarea noțiunilor de tipul *noi și ei*.

Concepția cu privire la studierea istoriei în Turcia are un șir de particularități și anume faptul că istoria turcilor – reprezintă nu doar istoria Turciei, ea include istoria tuturor popoarelor turcice, iar în noile manuale cunoștințele se structurează în jurul următoarelor teme: *Statele antice turcice; Prietenii îndepărtați; Starea generală a Asiei; Statele turco-islamice; Turcii și Calea Mătăsii; Lumea turcică*. Cercetătorii și pedagogii consideră că aceste teme pot contribui la formarea noțiunilor primare și dezvoltarea cunoștințelor despre cultura și istoria popoarelor turcice.

Rezultatele analizei comparative, corelate cu studiul experienței științifico-metodice de predare a istoriei în Turcia, au demonstrat faptul că la populațiile turcice, în direcția dată, există valori fundamentale care sunt comune [38].

În scopul organizării și desfășurării activității instructiv-educative în cadrul lecțiilor de istorie se aplică cu succes metodele active și euristice. Pe larg se valorifică strategiile didactice care asigură îmbinarea optimă a

metodelor de creare și soluționare a situațiilor de problemă; sunt recomandate materiale didactice ce asigură elevilor posibilitatea de a formula variate întrebări și a participa în discuții. În cadrul orelor de istorie se acordă o atenție deosebită dezvoltării gândirii critice a elevilor, organizării acțiunilor și activităților interactive; se pune accent pe dezvoltarea interesului pentru studiul istoriei; pe formarea abilității de a întreține dialogul prin utilizarea argumentării, descrierii și explicării evenimentelor istorice ce țin de cultura popoarelor turcice [38; 40; 43], inclusiv pe formarea competenței interculturale [33] și a respectării criteriului istoricității [34] în studierea istoriei.

Analiza procesului de dezvoltare a cunoașterii și studierii istoriei popoarelor turcice a permis să identificăm următoarele tendințe pozitive:

- noul sistem de învățământ, la general, și sistemul învățământului istoric, în special, se dezvoltă în consens cu orientările europene contemporane;
- politicile educaționale, documentația/planurile de învățământ și programele școlare sunt determinate și confirmate de stat;
- se desfășoară cercetări științifice în domeniul pedagogiei privind problema studierii istoriei popoarelor turcice;
- studierea istoriei se valorifică în conformitate cu cele două paradigme contemporane: a) centrarea pe elev / cel ce învață și b) instruirea cognitiv-constructivistă;
- în studierea istoriei și istoriei popoarelor turcice se pune un accent deosebit asupra temelor ce elucidează dezvoltarea culturii statului, a popoarelor înrudite și a popoarelor lumii.

În încheierea capitolului, autorul elucidează și descrie principiile științifico-practice privind studierea istoriei popoarelor turcice, fundamentate și elaborate în procesul cercetării.

Capitolul 3, *Posibilitățile aplicării experienței Turciei în studierea istoriei popoarelor turcice în școlile din Kârgâzstan*, constă din două părți. În prima parte se descrie analiza studierii documentației școlare și a predării istoriei popoarelor turcice în școlile Kârgâzstanului la etapa actuală, inclusiv se redă corelarea temelor istoriei universale cu studiul temelor din istoria poporului kârgâz. În partea a doua, în baza analizei experienței studierii istoriei în școlile din Turcia și a predării istoriei popoarelor turcice, sunt formulate un șir de recomandări științifico-metodice de explorare a acesteia în școlile din Kârgâzstan [14; 15; 34].

În acest capitol se menționează că actualmente, din partea societății civile a Kârgâzstanului, s-au activizat un șir de procese centrate pe realizarea ideii de cunoaștere și studiere obiectivă și profundă a istoriei țării.

Tabelul 3.1. Sistemul instruirii istorice în școlile din Kârgâzstan

Clasele	Obiectul de studiu	Orele (an. de st.)
cl. a 5-a	Povestiri din istoria Kârgâzstanului	68 ore
cl. a 6-a	Istoria Kârgâzstanului (din Antichitate până la înc. sec. al IX)	34 ore
cl. a 7-a	Istoria Kârgâzstanului (sec. IX – XVIII)	34 ore
cl. a 8-a	Istoria Kârgâzstanului (sec. al XIX-lea)	34 ore
cl. a 9-a	Istoria Kârgâzstanului (sec. XX)	34 ore
cl. a 10-a	Istoria Kârgâzstanului: momente-cheie (de la epoca antică până la mij. sec. XIX-lea)	34 ore
cl. a 11-a	Istoria Kârgâzstanului: momente-cheie (mij. sec. al XIX până în prezent)	34 ore

Scopul major al studierii istoriei constă în formarea la elevi a viziunilor științifice asupra istoriei poporului kârgâz, dezvoltarea capacităților cognitive / de cunoaștere și înțelegere a evenimentelor și faptelor istorice, a esenței acestora; dezvoltarea abilităților de înțelegere și apreciere a limbajului culturii, a valorilor, tradițiilor în plan național și mondial. Finalitățile sunt axate pe dezvoltarea trăsăturilor morale ale personalității elevilor, asimilarea cunoștințelor ce țin de cultura poporului, crearea condițiilor de transformare a elevului din obiect în subiect al dezvoltării sale istorice, cultivarea iubirii și devotamentului față de Patrie.

În conținutul programelor școlare, informația foarte succintă despre trecutul popoarelor turcice este oferită în contextul istoriei poporului kârgâz sau în îmbinare cu alte teme.

Analiza comparativă a demonstrat că procesele studierii istoriei în Kârgâzstan au fost însoțite de un șir de acțiuni concrete:

- s-au desfășurat numeroase conferințe științifice și activități sociale la nivel național privind studiul etnogenezei poporului kârgâz și a culturii

- lui antice, inclusiv, au fost traduse în limba de stat multe izvoare valoroase istorice din limbi străine;
- în baza noilor cercetări s-a planificat restructurarea și completarea manualelor și au fost formulate cerințe-recomandări de elaborare a materialelor prealabile pentru întocmirea manualelor de istorie într-un limbaj științific și accesibil;
 - tematica de studiere a istoriei Kârgâzstanului cuprinde clasele a 5-11-a, iar informația despre trecutul istoric al popoarelor turcice se oferă în contextual istoriei țării;
 - au fost determinate direcțiile principale ale conținutului informației privind istoria popoarele turcice. Au fost formulate noi teme privind istoria Hunilor și Karahanizilor, istoria popoarelor din Asia Centrală, istoria imperiilor din epoca medievală, istoria Imperiului Otoman; despre personalitățile istorice Amir Temur, Cinghizhan și altele, despre Marea Cale a Mătăsii, despre națiunile cu același destin și valori culturale, ce conviețuiau împreună în Kârgâzstanul din sec. al XIX-lea; despre istoria popoarelor turcice în perioada sovietică; despre procesele integrative care s-au manifestat între popoarele turcice după obținerea independenței.

Investigația realizată pe un lot de învățători și elevi cu privire la starea studierii istoriei popoarelor turcice în cadrul orelor de istorie în școlile din Kârgâzstan, au dat posibilitate să se conștientizeze necesitatea colaborării acestor două state, să fie organizate acțiuni pedagogice comune, axate pe schimbul de experiență în domeniul vizat. Chestionarea elevilor a permis să stabilim motivația înaltă a acestora pentru studiul istoriei și culturii popoarelor turcice înrudite. De asemenea, cercetarea a permis să observăm că programele școlare nu satisfac interesele cognitive ale elevilor.

Rezultatele cercetării au confirmat posibilitatea valorificării experienței de studiere a istoriei popoarelor turcice în Kârgâzstan. Acest moment este foarte important pentru dialogul social, cultural și intercultural. Experiența data a fost studiată și generalizată de cercetătorii Turciei. Datele au fost acumulate, prelucrate și sintetizate fără influențe din exterior.

Studierea tendințelor și analiza comparativă a creat posibilități pentru elaborarea recomandărilor științifico-metodologice de explorare a experienței date de către Turcia și Kârgâzstan.

Recomandările privind elaborarea comună a materialelor didactice și a programelor școlare pentru disciplina de studiu *Istoria popoarelor turcice*; includ acțiuni de organizare și desfășurare a activităților eficiente privind

colaborarea și schimbul de experiență în domeniul predării și studierii istoriei, aplicării strategiilor și modelelor de explorare a experienței de studiere a istoriei popoarelor turcice în școlile din Republica Turcia și Kârgâzstan.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea realizată a fost centrată pe determinarea particularităților și a tendințelor dezvoltării conținuturilor, modelelor eficiente de predare și studiere a istoriei popoarelor turcice în contextul sistemului instruirii istorice al Turciei și pe elaborarea recomandărilor științifico-pedagogice de valorificare a acestora în școlile din Kârgâzstan. Investigația s-a realizat în baza analizei științifice, comparative, a diagnosticii de tip retrospectiv, inclusiv a analizei literaturii pedagogice și metodologice, a conținuturilor disciplinelor istorice, a strategiilor și tehnologiilor didactice aplicate în predarea-studierea istoriei popoarelor turcice. De asemenea, din această perspectivă au fost studiate posibilitățile pedagogiei istorice, ceea ce a permis să fie soluționate un șir de obiective importante.

- A fost stabilit faptul că o anumită experiență de studiere și cunoaștere a istoriei țării și neamului la popoarele turcice a existat și s-a format încă până la apariția școlilor. Creația populară orală a contribuit la consolidarea istoriei popoarelor turcice. Conținutul ei este multiaspectual și cuprinde: miturile, legendele despre istoria neamului ce poartă etnonimul *turcic*; folclorul, ce reflectă istoria comună străveche a popoarelor turcice; genealogia și scrierile antice în piatră. Valorile nominalizate, transformându-se într-un tezaur cultural, satisfăceau, într-o anumită măsură, necesitățile oamenilor în cunoștințe istorice, dar totuși rămân insuficiente.
- A fost stabilit faptul că tezaurul cunoștințelor istorice era promovat sub așa forme folclorice ca: *Şeihname*, *Autobiografia*, *Istoria organizării orașelor*, *Saiakatname* etc. În multe surse istorice se menționa că rădăcinile turcilor se află în Asia Centrală. Instruirea istorică a turcilor se realiza în cadrul școlilor de tip medrese în Änderun, Sâbian, Ruștie. Treptat, în Omperiul Otoman, în loc de învățarea lecțiilor de istorie pe de rost, se încep a aplica metode pedagogice progresiste, cum este convorbirea și expunerea propriei opinii (usul-i-djadid). Începând cu a doua jumătate a sec. al XIX-lea, în lucrările cu caracter istoric apar și se promovează trei paradigme ideologice: *Poporul Otoman*, *Umetismul* și *Turcismul*. În baza analizelor efectuate s-a stabilit că în tim-

purile Imperiului Otoman însușirea în școli, politica, inclusiv valorile ideologice și culturale erau determinate de voința și inteligența pașahilor. Despre dezvoltarea sistematică a valorilor istorice nici nu se admitea să se discute.

- Analiza pedagogică realizată a permis să stabilim că în perioada Republicii, sub conducerea lui Atatürk, datele și viziunile istorice cu privire la Imperiul Otoman au fost verificate și comparate în baza noilor surse bibliografice descoperite. Conținutul de bază al noilor direcții de dezvoltare a instruirii istorice a fost constituit din:
 - dezmințirea ideilor tendențioase și prezentarea argumentelor istorice cu privire la faptul că turcii reprezintă un popor destoinic, Anadolul este patria lor, edificată cu forțele proprii și că turcii au contribuit la dezvoltarea tezaurului valorilor lumii;
 - în noile manuale a fost elucidată istoria poporului turc de până la perioada islamică; au fost spulberate miturile și au fost completate manualele cu informații istorice cu caracter științific. Revizuirea manualelor s-a efectuat în baza principiilor științifico-didactice în conformitate cu rezultatele cercetărilor științifice din domeniul istoriei și a pedagogiei;
 - a fost explicată importanța și rolul Republicii, a principiilor Atatürkismului, acestea fiind argumentate științific și abordate în calitate de fundament teoretic în studierea evenimentelor istorice;
 - familiarizarea elevilor cu valorile universale și valorile naționale a popoarelor turcice se desfășoară concomitent și se consideră drept direcție determinantă în studierea-predarea istoriei.
- Analiza și sinteza particularităților apariției și dezvoltării cunoștințelor în domeniul istoriei popoarelor turcice, a experienței pedagogice de studiere-predare a istoriei în școlile din Turcia și Kârgâzstan, au permis autorului să determine bazele teoretice, să fundamenteze principiile științifico-practice și recomandările privind studierea istoriei popoarelor turcice pentru școlile din ambele state.
Rezultatele obținute în procesul cercetării au permis să stabilim și să confirmăm următoarele poziții:
 1. *Consiliul instructiv-educativ al Turciei* în activitatea sa de organizare și realizare a sistemului instruirii istorice se conduce de principiile UNESCO. Esența principiilor vizate se poate rezuma la păstrarea și conservarea monumentelor de cultură ale poporului turc, consolidarea păcii, prieteniei și colaborării popoarelor lumii; realizarea unei

activități sistematice de monitorizare a procesului de cultivare prin valorificarea istoriei, a valorilor democratice și a celor general-umane.

2. Conținutul învățământului istoric în școlile Turciei contemporane, cunoștințele în domeniul istoriei sunt structurate și studiate în următoarele discipline: *Cunoștințe sociale* (cl. a 5-7-a); *Istoria revoluției în Republica Turcia și Atatürkismul* (cl. a 8-a); *Istoria* (cl. a 9-10-a); *Istoria revoluției în Republica Turcia și Atatürkismul* (cl. a 11-a) și *Istoria Contemporană a Turciei și Istoria Universală* (cl. a 12-a).
3. Viziunile privind studierea istoriei popoarelor turcice în Turcia au un șir de particularități. Astfel, istoria turcilor nu reflectă doar istoria statului, ci include istoria popoarelor turcice. În manualele recente cunoștințele sunt concentrate în jurul temelor: *Statele turcice străvechi/antice; Prieteni îndepărtați; Situația generală a Asiei; Statele turco-islamice; Turcii și Calea mătăsii; Lumea turcilor*, ceea ce contribuie la formarea noțiunilor istorice primare, cunoașterea evenimentelor din trecutul și prezentul popoarelor turcice. Studiul și analiza comparativă a manualelor din Turcia și Kârgâzstan, a conținutului acestora, a asigurării metodologiei predării și studierii istoriei, a confirmat că în acest domeniu există numeroase tangențe și valori comune cu kârgâzii și alte popoare turcice.
4. În Turcia planificarea învățământului istoric este reflectată în: programele școlare/*müfredat*, planul de învățământ, Planul cadru unic, planurile calendaristice. Tehnologia instruirii este redată în *Îndrumarul metodic pentru învățători* și în *Caietul de lucru al elevului*. Procesul instruirii la istorie se bazează pe criteriul istoricității, strategia formării competenței interculturale și paradigma cognitiv-constructivistă, axată pe descoperirea și dezvoltarea intereselor, aptitudinilor elevilor (*çocuk merkezli, öğrenci merkezli*) și formarea deprinderilor de autoinstruire.

În scopul dezvoltării competențelor de analiză și explicare a textelor istorice, se planifică și se realizează următoarea activitate: se propune elevilor a stabili autorul și sursa bibliografică/istorică; a expune esența conținutului textului istoric (locul desfășurării evenimentului, cauzele și consecințele acestuia, participanții etc.); a evidenția problema de bază, la care autorul textului caută răspuns/ a aduce argumente; a analiza evenimentele istorice și viziunile autorului prin a stabili diferențele dintre acestea; a aprecia variate evenimente istorice și viziunile autorilor textului; a realiza analize și descrieri a monu-

mentelor istorice, a documentelor, corespondenței; a elabora recomandări pentru vizionarea muzeelor istorice etc. În scopul optimizării studierii istoriei se aplică pe larg metodele de creare a situațiilor de problemă, se recomandă folosirea materialelor auxiliare; se implică elevii în conversații și discuții; se acordă mare atenție dezvoltării gândirii critice a elevilor; cooperării lor pentru a dobândi independent variate informații; se valorifică metodele interactive; se desfășoară lecții de tipul dezbaterilor, disputelor, excursiilor în muzee istorice. În baza dezvoltării tehnologiilor informaționale, în ultimii ani, se valorifică pe larg, *internet-călătoriile în lumea turcilor* și se elaborează *rute individuale și colective* pe teritoriul țării/Turciei (pentru elev și pentru o clasă concretă).

5. După dobândirea independenței naționale, în Kârgâzstan a început o activitate sistematică de investigare și implementare a experienței altor state privind studierea istoriei la general și a istoriei popoarelor turcice, în special.

Astfel, în rezultatul cercetării a fost *soluționată problema științifică importantă* preconizată, care rezidă în determinarea bazelor teoretice și a aspectelor praxiologice de studiere a istoriei popoarelor turcice în școlile din Turcia și Kârgâzstan, prin stabilirea particularităților și posibilităților aplicării experienței acumulate de școlile din Turcia, ceea ce a condus la formularea și fundamentarea principiilor științifico-practice și a recomandărilor de studiere a istoriei în ambele state.

Cercetarea realizată și rezultatele obținute permit să formulăm un șir de **recomandări**:

1. Elaborarea politicilor și strategiilor sistemului instruirii istorice din Turcia și Kârgâzstan să fie axată pe respectarea principiului abordării interculturale prin îmbinarea optimă a studierii istoriei popoarelor turcice și a istoriei universale / a popoarelor lumii.
2. Optimizarea sistemului instruirii istorice în școlile din Turcia și Kârgâzstan necesită o abordare complexă de consolidare a valorilor democratice în consens cu specificul identității naționale și a fortificării prieteniei și colaborării în variate domenii de activitate umană (pedagogie, cultură, economie etc.).
3. Rezultatele cercetărilor comune în domeniul vizat, de valorificat în elaborarea standardelor, a programelor școlare, manualelor și auxi-

liarelor didactice, accentul fiind pus pe respectarea criteriului istoricității, interculturalității și implementarea inovațiilor pedagogice.

4. Bazele teoretice și *principiile științifico-pedagogice* de studiere a istoriei popoarelor turcice (*principiul* evidenței și a explorării adecvate a spațiului cultural și instructiv; *principiul* respectării etnologiei și strategiilor etico-etnologice în studiul istoriei popoarelor turcice; *principiul* formării competenței interculturale în baza studierii istoriei; *principiul* studierii și reflectării obiective și științifice a evenimentelor istorice și *principiul* abordării sistemice a studierii istoriei și îmbinării optime a variatelor forme, metode, strategii didactice aplicate în procesul instructiv-educativ), pot servi drept fundament conceptual pentru elaborarea noilor manuale, a materialelor didactico-metodologice la istorie pentru școlile de cultură generală și instituțiile superioare de învățământ, inclusiv, pentru cursul de *Pedagogie istorică* a facultăților de istorie pentru universitățile din Turcia și Kârgâzstan.
5. Materialele cercetării pot fi utilizate în praxiologia predării *Pedagogiei istorice*, a *Istoriei popoarelor turcice* în școlile de cultura generală, la facultățile de istorie a universităților și în formarea continuă (cursurile de reciclare), schimbul de experiență în domeniul instruirii istorice și în cadrul seminariilor metodologice.
6. Experiența generală de studiere a istoriei popoarelor turcice în Turcia, poate servi drept reper teoretic în organizarea cercetării variatelor probleme legate de studiul valorilor universale și naționale în procesul predării limbii și literaturii materne, a georgafiei etc.

Pozițiile și ideile de bază ale investigației date, pot fi valorificate și deschid perspective reale pentru organizarea și desfășurarea cercetărilor științifico-pedagogice în domeniul pedagogiei istorice, pedagogiei, comunicării inter- și multiculturale, a colaborării în scopul optimizării studierii și predării istoriei universale și a istoriei unui stat concret, inclusiv, în direcția cercetării tendințelor și perspectivelor predării istoriei românilor, în școlile din Republica Moldova și a istoriei și culturii poporului găgăuz în școlile din Găgăuzia, Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Абдыразаков И. Түрк Цивилизациясы Жөнүндө Учкай Ойлор. Ын: Түрк Циви лизациясы Жана Мамлекеттик Салты. И. Абдыразаков. Бишкек, 2004, р. 53-59.
2. Айтматов, Ч.Т., Шаханов, М. Кумурадан. Чыккан баш сөөгү же түрктөр тарыхына көз караш. Бишкек: Ала-тоо, 1996. № 3, р. 17-29.
3. Akçura, Y. Üç Tarzı Siyaset. Ankara, 1998. 85 p.
4. Акматалиев А. 'Манас' Дастанында 'Түрк' Сөзүнүн Мааниси. Ын: Материалах 2 Эл Аралык Сивилизасиясы Конгресси. Бишкек, 2005, р. 497-500.
5. Алимбеков, А. Кыргыз элинин билим берүү салттары. Бишкек: Педагогика, 2001. 64 р.
6. Асипова Н. Билим философиясы жана тарыхы. Бишкек, 2010. 240 р.
7. Асипова Н. Түрк Тилдүү Мамлекеттердин Билим Тармагындагы Кызматташтык Түрк Цивилизациясынын Кайра Жаралуусундагы Орчундуу Бир Багыт Катары. Ын: Түрк Цивилизациясы Жана Мамлекеттик Салты Бишкек, 2004, р. 315-321.
8. Аттокуров С. Кыргыз этнографиясы. Бишкек, 1995. 147 р.
9. Baltacıoğlu İ. N. Tarih Sergisini Niçin Çok Mühim Buluyorum? İstanbul, 1937. 196 p.
10. Бекбозев И. Б. Инсанга Багыттап Окутуу Текноложиясынын Теориялык Жана Практикалык Маселелери. Бишкек, 2004. 384 р.
11. Бообекова К. Болоня Прочесси жана Кредиттик система. Бишкек, 2005. 64 р.
12. Генч. Р. Түрк Дүйнөсүнүн Кыскача Тарыхы. Котор, Т. Абдиев, Б. Бишкек: КТМУ, 2002. 326 р.
13. Genç E., Polat, S. Başol M. M., Akkaya N., Azer H., Gökçe S, Koyuncu M., Gök A., Yıldız A., Yılmaz D., Özcan A., Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İlköğretim. İstanbul, 2010. 199 p.
14. Доталиев А. Кыргызстандын тарыхы боюнча кыскача аңгемелер. Орто мектептин 5-класстары үчүн окуу китеби. Бишкек, 2009. 160 р.
15. Ибрагимова Т. Г. Кыргыз Тили Сабагында Колдонулуучу Тарыхый Текстер Жыйнагы. Бишкек, 2003. 134 р.
16. Иманкулов М.К. Кыргызстан тарыхы ХХ /ХХІ. Орто мектептин 9-класстары үчүн окуу китеби. Бишкек, 2004. 289 р.
17. İnan A. K. Orta Asyada Türk Kültürü. Makaleler ve İncelemeler. Ankara, 1991. 269 p.

18. İnan A. K. Atatürk Hakkında Hatıralar Ve Belgeler. İstanbul, 2007. 280 p.
19. Иптаров Ж. Инновациялык билим берүү: абалы жана келечеги. Ын: 4-илимий сempoзиум. Бишкек, 2011, p. 11-17.
20. Kafesoğlu İ. Tarih İlmi ve Bizde Tarihçilik. Ын: Tarih Dergisi, 1963, p. 13-320.
21. Kafesoğlu İ. Türk Milli Kültürü. İstanbul, 2000. 466 p.
22. Kaya Y. K. İnsan Yetiştirme Düzenimiz. Ankara, 1984. 175 p.
23. Keskin Y. Türkiye’de Sosyal bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi. Ын: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması. İstanbul, 2008. 240 p.
24. Кляшторный С. Г. Султанов Т. И. Государства и народы Евразийских степей. Древность и средневековье. Санкт-Петербург: Петербургское Востоковедение, 2000. 490 p.
25. Ормушев А. С. Кыргыз-түрк кызматташтыгы. Бишкек, 2012. 168 p.
26. Safran M. Ders Kitaplarımızda ki Türk Dünyası Konularına İlişkin Bir Çalışma. Ын: Tarih Öğretimi ve Çağdaş Müfredat Teorile. Ankara, 2006, p. 80-89.
27. Сыдыкбеков Т. Көк асаба. Бишкек: Адабият, 1989. 200 p.
28. Tekeli İ. “Küreselleşen Dünyada Tarih Öğretiminin Amaçları Neler Olabilir?” В: Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları. Izmir, 1996, p. 35-44.
29. Togan Z. V. Oguz Destanı. İstanbul, 1982. 250 p.
30. Togan Z. V. Tarihte Usul. İstanbul, 1985. 350 p.
31. Халлаçoğlu Y. Osmanlı Devlet Teşkilatı. Ын: Doğuştan günümüze Büyük İslam Tarihi. İstanbul, 1989, p.12-30.
32. Халлаçoğlu Y. Türk Tarihi Üzerine Çalışmalar. Genel Türk Tarihi. Ankara, 2002. 255 p.
33. Цвик И. Межкультурная компетенция в аспекте проблем межкультурного образования. В: Univers Pedagogic, 2012, nr. 4, p.77-84.
34. Țvircun V. Valorificarea criteriului istoricității Ын pedagogie. București: Litera Educațional, 2012. 310 p.
35. Эржуласын А. Орхон-Енисей тексттери. Бишкек: Фрунзе, 1982. 267 p.
36. Yelkuvan F. Место и значение истории ислама в системах среднего образования Турции и Кыргызстана. Ын: Вестник БГУ. № 1 (21), Бишкек, 2012, p. 20-23.
37. Yelkuvan F. Тюркских мир и история тюрков в системе исторического образования Турции. Ын: Вестник БГУ. № 1 (21), Бишкек, 2012, p. 26-29.

38. Yelkuvan F. Сопоставительное образование и тюркский мир. În: Вести Кыргызской Академии Образования. № 2 (22), Бишкек, 2012, p. 94-98.
39. Yelkuvan F. Методы обучения на уроках истории и личностно-ориентированное обучение. În: Республикалык казак тарихы журналы. № 5 (116), Алматы, 2012, p. 44-47.
40. Yelkuvan F. Особенности исследования инструментов, структуры и содержания исторического образования в школах Турции. În: Известия вузов. № 3, Бишкек, 2012, p. 189-191.
41. Yelkuvan F. Методы исследования педагогических основ исторического образования и особенности применения инструментов и методов на уроках истории в школах Турции. В: Наука и новые технологии. № 4, Бишкек, 2012, p. 200-204.
42. Yelkuvan F. Общее развитие обучения тюркской истории в тюркских государствах. În: Вестник КГУ им. И. Арабаева. № 4, Бишкек, 2012, p. 107-110.
43. Yelkuvan F. Педагогические основы изучения общего достояния тюркских народов по учебникам истории для средних школ. În: Вестник КГУ им. И. Арабаева. № 4, Бишкек, 2012, p. 110-113.
44. Yelkuvan F. Изучение истории в эпоху Османской империи. În: Кыргыз тили жана адабияты, № 22, Бишкек, 2013, p. 265-267.
45. Yelkuvan F. Обучение общим историческим ценностям кыргызских и турецких народов (Образец плана урока). În: Кыргыз тили жана адабияты, № 22, Бишкек, 2013, p. 290-292.
46. Yelkuvan F. Источники турецкой истории исламского периода и историческое образование в Медресе. În: Probleme actuale ale științelor umanistice. Vol 13, Partea a II-a. Chișinău: UPS I. Creangă, 2014, p.156-164.

Surse din Internet

47. <http://ogm.meb.gov.tr>. (vizitat 20.05.2015).
48. http://dimpo67.narod.ru/knigi/istoria_Marunovic.pdf. Маруневич М. Курс лекций для вузов по Истории гагаузского народа (vizitat 18.04.2015).
49. <http://news.mail.ru/inwoldr/moldova/societ>. Изучение истории и культуры гагаузского народа (vizitat 18.04.2015).
50. www.ttk.org.tr. Документы о сотрудничестве Кыргызской Республики и Турецкой Республики (vizitat 20.11.2013).

АННОТАЦИЯ

Элькуван Фахри

Особенности изучения истории тюркских народов в школах Турции и Кыргызстана

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук

по специальности 531.03 – Историческая педагогика. Кишинэу, 2015 г.

Структура работы: Введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 220 наименований, 4 приложений, 151 страница основного текста, 5 таблиц, 3 рисунка.

Публикации по теме диссертации. Результаты исследования нашли отражение в 14 работах, опубликованных в научных журналах и материалах национальных и международных конференциях.

Ключевые слова и выражения: история, история тюркских народов, тюркские народы, культура тюркских народов, система исторического образования, обмен опытом, педагогическое сотрудничество, универсальные ценности, историческая педагогика.

Область исследования: история тюркских народов, общая педагогика, специальность историческая педагогика.

Цель работы: выявление тенденций развития и определение научно-практических основ изучения общей истории тюркских народов в контексте системы исторического образования Турции и Кыргызстана.

Задачи исследования: выявление особенностей возникновения и формирования знаний по истории тюркских народов; анализ изучения истории тюркских народов и определение теоретических основ с учетом выявления этапов развития системы исторического образования в школах Турции и Кыргызстана; раскрытие и описание научно-педагогической системы изучения истории тюркских народов в школах современной Турции и Кыргызстана; выявление возможностей использования в школах Кыргызстана опыта Турции по изучению истории тюркских народов; разработка научно-практических принципов и рекомендаций по изучению истории тюркских народов для школ Кыргызстана и Турции.

Научная новизна и оригинальность исследования прослеживается в следующих направлениях: 1) выявлены особенности возникновения и формирования знаний по истории тюркских народов Турции и Кыргызстана; 2) изучены корни и этапы развития культуры и истории тюркских народов, а также определены научно-теоретические основы изучения истории с учетом выявления тенденций и возможностей по обмену опытом в данной области; 3) раскрыты и описана научно-педагогическая система по изучению истории тюркских народов в школах современной Турции и Кыргызстана; 4) выявлены возможности использования в школах Кыргызстана опыта Турции по изучению истории тюркских народов; 5) разработаны и обоснованы научно-практические принципы и рекомендации по изучению истории тюркских народов в школах Турции и Кыргызстана.

Научно значимая проблема, решенная в исследовании, заключается в анализе и определении теоретических основ и праксиологических аспектов изучения истории тюркских народов в школах Турции и Кыргызстана, что позволило выявить особенности и возможности применения данного опыта Турции в школах Кыргызстана, в результате чего разработаны и обоснованы научно-практические принципы и рекомендации по изучению истории тюркских народов в школах Турции и Кыргызстана.

Теоретическая значимость исследования состоит в определении источников возникновения и развития знаний по общей истории тюркских народов, а также в определении теоретических основ с учетом выявления этапов развития системы исторического образования в школах Турции и Кыргызстана, что способствовало теоретическому обоснованию научно-практических принципов и рекомендаций по изучению истории тюркских народов. Результаты проведенного исследования могут быть использованы в Кыргызстане при разработке государственных стандартов, учебных программ, учебников по истории. Вместе с этим теоретические основы и научно-практические принципы могут быть использованы в развитии научно-методической базы по изучению и преподаванию истории тюркских народов в школах Кыргызстана. Это позволит углубить и обогатить возможности научно-педагогического сотрудничества в сфере образования Кыргызстана и Турции.

Практическая значимость работы. Содержание диссертации может использоваться на практике и способствовать проведению исследовательских работ в области культурологии, педагогики, исторической педагогики, а также в вопросах изучения не только истории тюркских народов в школах Кыргызстана и Турции, а и в освоении общих ценностей в процессе изучения таких предметов, как язык, литература, география. Результаты исследования, изученные материалы и выводы, сделанные в процессе их анализа, могут быть использованы в качестве научной основы и библиографических источников на курсах, семинарах по истории, исторической педагогике и методике преподавания истории для студентов, магистрантов высших учебных заведений, получающих образование по специальности *учитель истории*, а также для создания и усовершенствования программ и учебников по Истории гагаузского народа для Гагаузии, Республики Молдова.

Внедрение научных результатов осуществлено в ходе изучения и обмена опытом преподавания истории в средних школах Турции, а также посредством научных публикаций и выступлений на национальных и международных конференциях.

ADNOTARE

Ylkuvan Fahri

***Particularitățile studierii istoriei popoarelor turcice în școlile din Turcia și Kârgâzstan,
teza de doctor în științele pedagogice,
specialitatea 531.03 – Pedagogie istorică. Chișinău, 2015***

Structura tezei include adnotarea în limbile română, rusă și engleză, introducerea, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 151 pagini text de bază, 5 tabele, 3 figuri, bibliografia include 220 titluri și 4 anexe.

Publicațiile la tema tezei: 14 lucrări științifice publicate în reviste de specialitate și în culegerile materialelor conferințelor naționale și internaționale.

Cuvinte-cheie: istoria, istoria popoarelor turcice, popoare turcice, cultura popoarelor turcice, sistemul instruirii istorice, schimb de experiență, colaborare pedagogică, valori universale, pedagogie istorică.

Domeniul cercetării: istoria popoarelor turcice, pedagogia generală, specialitatea pedagogiei istorice.

Scopul cercetării constă în stabilirea tendințelor dezvoltării și determinarea bazelor teoretico-aplicative de studiere a istoriei popoarelor turcice în sistemul instruirii istorice din Turcia și Kârgâzstan.

Obiectivele cercetării: stabilirea particularităților apariției și acumulării cunoștințelor în domeniul istoriei popoarelor turcice; analiza și studiul istoriei popoarelor turcice în corelație cu determinarea bazelor teoretice și cu etapele dezvoltării sistemului instruirii istorice în școlile din Turcia și Kârgâzstan; examinarea și descrierea sistemului științifico-pedagogic de studiere a istoriei popoarelor turcice în școlile Turciei la etapa contemporană; determinarea posibilităților de aplicare în școlile din Kârgâzstan a experienței de studiere a istoriei popoarelor turcice în școlile din Turcia; elaborarea principiilor și recomandărilor științifico-practice privind studierea istoriei popoarelor turcice pentru școlile din Kârgâzstan și Turcia.

Noutatea și originalitatea științifică se reflectă în următoarele poziții: 1) au fost evidențiate particularitățile apariției și formării tezaurului de cunoștințe în domeniul istoriei popoarelor turcice; 2) au fost determinate rădăcinile și geneza istoriei popoarelor turcice, tendințele și posibilitățile schimbului de experiență în domeniul vizat; 3) a fost analizat și descris sistemul instruirii istorice în școlile din Turcia; 4) au fost stabilite condițiile și posibilitățile studierii istoriei popoarelor turcice în școlile din Kârgâzstan; 5) au fost determinate bazele teoretice, aspectele praxiologice și au fost elaborate principii și recomandări științifico-practice privind studierea istoriei popoarelor turcice pentru școlile din Turcia și Kârgâzstan.

Problema științifică importantă soluționată în cercetare rezidă în determinarea bazelor teoretice și a aspectelor praxiologice de studiere a istoriei popoarelor turcice în școlile din Turcia și Kârgâzstan, prin stabilirea particularităților și posibilităților aplicării experienței acumulate de școlile din Turcia, ceea ce a condus la formularea și fundamentarea principiilor științifico-practice și a recomandărilor de studiere a istoriei în ambele state.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de: evidențierea și precizarea surselor apariției și dezvoltării tezaurului de cunoștințe în domeniul istoriei popoarelor turcice, inclusiv, de analiza și stabilirea tendințelor studierii istoriei în școlile din Turcia și a posibilităților schimbului de experiență între Turcia și Kârgâzstan în domeniul vizat.

Fundamentele teoretice și principiile științifico-practice vor contribui la consolidarea bazei științifico-metodologice privind studierea istoriei popoarelor turcice în școlile din Kârgâzstan. Aspectele vizate vor asigura aprofundarea și îmbogățirea relațiilor de colaborare științifică în domeniul pedagogiei și învățământului dintre Turcia și Kârgâzstan.

Valoarea aplicativă a lucrării. Conținutul tezei și rezultatele elucidate în lucrare pot fi valorificate în practica realizării activităților de cercetare în domeniul pedagogiei istorice; în cercetarea variatelor aspecte de studiere a istoriei popoarelor turcice în general, inclusiv, în procesul studierii valorilor universale prin intermediul altor discipline ca, de exemplu: limba și literatura maternă, geografia. Materialele studiate și concluziile formulate în rezultatul analizelor, pot fi utilizate în calitate de repere științifice, surse bibliografice în cadrul cursurilor de formare continuă, a seminarelor metodologice în domeniul pedagogiei istorice, metodologiei predării istoriei, destinate studenților și masteranzilor la specialitatea *profesor de istorie*. De asemenea, rezultatele cercetării și, anume, bazele teoretice și aspectele praxiologice pot fi aplicate de către Centrul de cercetări și lucrări instructiv-metodice din Gagăuzia, Republica Moldova, pentru completarea programelor școlare, manualelor și auxiliarelor didactice la istorie.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul cercetării și a schimbului de experiență la seminariile metodologice și prin intermediul publicațiilor științifice, a comunicărilor la conferințele naționale și internaționale.

ANNOTATION

Ylkuvan Fahri

Peculiarities of Study of the History of Turkic peoples in Turkish and Kyrgyzstan schools
Thesis for academic degree competition for PhD – the specialty 531.03 – Historical pedagogic.
Chişinău, 2015

The work structure: introduction, tree chapter, general conclusions and recommendations, bibliography – 220 denominations, 151 pages of main text, 5 charts, 3 pictures.

Publications on the dissertation topic: the results of the research have found the reflection in 14 scientific publications.

Key words and phrases: history, history of Turkic peoples, Turkic people, culture of Turkic peoples, system of historical education, exchange of experience, pedagogical collaboration, universal values, historical pedagogy.

The area of research: history of Turkic people, general pedagogy, specialty historical pedagogy.

The investigation goal: detection of main peculiarities of origination and formation of knowledge of history of Turkic people.

The research objectives: analysis of study of history of Turkic people and determination of theoretical foundation taking into accounting stages of development of the system of historical education in Turkish and Kyrgyz schools; revelation and description of research and educational systems of learning the history of Turkic peoples in modern Turkish and Kyrgyz schools; revelation of possibilities to use in Kyrgyz schools the experience of Turkey in Turkic peoples study; elaboration of theoretical and practical principles and advice on studying the history of Turkic peoples for Turkish and Kyrgyz schools.

Scientific novelty and originality of the investigation traces in the following directions: 1) the peculiarities and formation of knowledge in history of Turkic peoples of Turkey and Kyrgyzstan are revealed; 2) the roots and the stages of development of culture are studied also scientific-theoretical bases of research taking into consideration tendencies and possibilities for exchange of experience in this field are defined; 3) scientific-pedagogical system on the study of the history of Turkic peoples in modern Turkish and Kyrgyz schools is revealed and described; 4) possibilities of the usage of the Turkish experience of study of the history of Turkic peoples in Kyrgyz schools are revealed; 5) scientific-practical principles and recommendations on the study of the history of Turkic peoples in Turkish and Kyrgyz schools are elaborated and justified.

The scientific problem, solved in the investigation: is the analysis and determination of theoretical basis and praxiological aspects of the study of the history of Turkish and Kyrgyz schools that allowed to identify features and possibilities of the application of the Turkish experience in Kyrgyz schools and as a result scientific-practical principles and recommendations on the study of Turkic peoples' history in Turkish and Kyrgyz schools are elaborated and well-founded.

The significance of the theoretical investigation is in the determination of the sources of the appearance and developments of knowledge on general history of Turkic peoples and also in the determination of theoretical bases taking into consideration the exposure of the stage of development of the system of historical education in Turkish and Kyrgyz schools. The analysis of the tendencies of the study of the history in Turkish schools and the exposure of possibilities for exchange of experience on the given problem with Kyrgyzstan promoted theoretical justification of scientific practical principles and recommendations on the study of history of Turkic peoples. The results of the conducted experiment can be used in Kyrgyzstan when elaborating government standards, educational programs, textbooks on history. With it theoretical bases and scientific-practical principles can stimulate the development of scientific-methodological basis for the study and teaching of the history of Turkic peoples in Kyrgyz schools which will allow to deepen and enrich the possibilities of scientific-pedagogical collaboration in the sphere of education in Kyrgyzstan and Turkey.

The practical significance of the work. The content of the thesis can be used in practice and promote the realization of research works in the field of culturology pedagogics, and also in the problems of the study of not only the history of Turkic peoples in Turkish and Kyrgyz schools but also in implementation of general values in the process of the study of such subjects as language, literature, geography. The results of the research studied materials and conclusions made in the process of their analysis can be used as a scientific basis and bibliographical source at the courses, seminars on history, historical pedagogics and methods of teaching of history to students, postgraduates of higher educational establishments who get knowledge on the specialty of history teacher and also for creation and perfection of programs and textbooks on the history of Gagauz people for Gagauz Republic of Moldova.

Implementation of scientific results is carried out in the process of the research and exchange of the experience of teaching of history in secondary schools in Turkey and also in the scientific publications and speeches at the national and international conferences.

YELKUVAN FAHRI

**PARTICULARITĂȚILE STUDIERII ISTORIEI POPOARELOR
TURCICE ÎN ȘCOLILE DIN TURCIA ȘI KÂRGÂZSTAN**

**Specialitatea 531.03 – Pedagogie istorică
AUTOREFERAT
al tezei de doctor în științe pedagogice**

Aprobat spre tipar:
Hârtie ofset. Tipar ofset
Coli de tipar:

Formatul hârtiei 60×84 1/16
Tirajul ex.
Comanda nr.
